

УДК: 339.9

JEL Classification: F 150

© Марченко Т. В., 2017

t.marchenko@chnu.edu.ua

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

НАЦІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Основою дослідження є висвітлення інноваційних пріоритетів і важливих акцентів структурної інноваційної політики України в контексті її європейської інтеграції та дослідження загального простору відносин, які виникають між усіма суб'єктами національної інноваційної системи, а також інструментів їх регулювання.

Стаття присвячена проблемам інноваційної політики України в реаліях економічної інтеграції до ЄС та інноваційному процесу в світових координатах розвитку. Складовою економічної політики в усіх розвинених країнах є інноваційна політика та підтримка інноваційного бізнесу, що і визначає здатність національної економіки до інноваційного розвитку та до ефективного використання новітніх технологій.

Ключові слова: інноваційна політика, європейська інтеграція, інноваційна діяльність, технологічний прогрес, міжнародна науково-технічна співпраця "інноваційна економіка".

Постановка проблеми. Еволюція людської цивілізації у XX-XXI столітті переконливо підтверджує той факт, що головним чинником стійкого економічного розвитку країни є науково-технічні інновації, або комерційне застосування нових, більш продуктивних технологій, які істотно змінюють обсяги та якість виробництва і споживання. Стрижневим блоком економічної політики всіх розвинених держав є інноваційна політика, сприяння діяльності підприємців-інноваторів, які визначають здатність національної економіки до інноваційного розвитку, ефективного використання найновіших технологій.

Актуальність цієї теми пояснюється широким розвитком інноваційної діяльності в розвинених промислових країнах, оскільки вона відкриває великі можливості для розширення та зміцнення внутрішнього ринку країни, інтеграції виробничих, наукових і фінансових структур, які могли б забезпечити реалізацію довгострокових виробничих програм і бути одним із найефективніших шляхів збереження та примноження науково-технологічного потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі інноваційного розвитку та пошуку перспективних напрямів активізації й успішного впровадження інноваційної політики в систему національної економіки, а також виявленню шляхів підвищення інноваційного потенціалу України в контексті імплементації політики ЄС у сфері науки та інновацій присвячена значна кількість наукових праць. Серед них дослідження багатьох відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема А. Гальчинського, В. Гейця, М.Гамана, Б. Готц-

Гарта, М. Денисенка, Г. Корстена, О. Лапко, Дж. С. Паркера, М. Портера, К. Прахалада, В. Семиноженка, А. Сухорукова, М. Чумаченка, В. Федоренка, А. Філіпенка, С.Фірстова, Н. Шеставіна, Й. Шумпетера та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз останніх досягнень і публікацій з інноваційної проблематики в умовах європейської інтеграції України показує, що цьому напрямку досліджень надається дуже велика увага. Разом із цим, динамічні умови розвитку світового господарства вимагають постійного коректування й удосконалення інноваційної стратегії України з урахуванням нових викликів, що постають перед її економікою. Значна кількість аспектів інноваційної політики залишаються нерозкритими і потребують теоретичного, методологічного та практичного вирішення. Нинішній механізм регулювання інноваційної діяльності поки що не повністю відповідає сучасним вимогам економіки держави і не мав необхідної комплексної методологічної основи. Зокрема, недостатньо уваги приділяється вибору конкретних шляхів науково-технологічної адаптації української економіки до вимог і стандартів ЄС, що актуалізує проблему пошуку нових дослідницьких ніш у процесі реалізації інноваційної політики, спрямованих на поглиблення європейської інтеграції України.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз науково-технологічного та інноваційного розвитку як стратегічних контурів економічного зростання і конкурентоспроможності країн, а також узагальнення існуючих позицій щодо інноваційної моделі економічного розвитку України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Теоретико-практичне значення даного дослідження полягає в пошуку інноваційної моделі економічного розвитку України для забезпечення конкурентоспроможності національного товаровиробника та розробці оптимального механізму розбудови національної інноваційної системи інноваційного бізнесу.

Аналіз світових тенденцій економічного розвитку свідчить, що інноваційний шлях розвитку найбільш перспективний як для окремих галузей, так і економіки в цілому. Багато країн зуміли вийти в лідери за багатьма принципово важливими напрямками завдяки вирішенню комплексу проблем у сфері науки і технологій, створенню сприятливих інституціональних умов для новаторів і підприємців. Технологічний прогрес змінив масштаби і структуру виробництва індустріально розвинених країн і суттєво вплинув на якість життя й добробут населення [1-4].

Прагнення України вступити до Європейського Союзу, інтеграційні процеси, розвиток економічних відносин з іншими країнами вимагає підвищення конкурентоспроможності національної економіки, її більшої відкритості, що досягається шляхом інноваційних перетворень.

Країна з перехідною економікою, яка програє “інноваційні змагання”, залишиться аутсайдером світової спільноти. Тому Україна може претендувати на належне їй за потенціалом місце у Європі та світі лише за умови, що вона виявиться спроможною опанувати інноваційний шлях розвитку.

В економіці України, яка реформується, надзвичайно важливе значення має вироблення та проведення промислової політики, що забезпечує такі структурні перетворення народного господарства країни, які дозволять їй сформувати високоефективний промисловий комплекс, здатний випускати конкурентоспроможну продукцію світового рівня. Каталізатором структурних змін є інноваційна сфера, спрямована на заміну застарілих технологій більш прогресивними. Без інноваційного піднесення, відновлення основного капіталу неможливий вихід з економічної кризи. Це підтверджується досвідом промислово розвинених країн, економічне зростання яких на 90% забезпечується за рахунок упровадження в промисловість нових знань і технологій.

На рисунку 1 зображена залежність між розвитком науки, інноваційною діяльністю, яка можлива тільки на її основі,

конкурентоспроможністю та економічним зростанням. Інноваційний та інтелектуальний розвиток є на сьогодні основними факторами зміцнення конкурентоспроможності в промислово розвинених країнах. У цивілізованому світі давно усвідомлено, що добробут сучасного суспільства, в першу чергу, залежить від таких важливих факторів, як освіта, культура, новітні технології, побудовані на реалізації здобутків фундаментальних наук. Головним ресурсом ефективно функціонуючих систем господарювання стають творчі, інноваційні здібності людей, інтелектуальний капітал.

У ринковій економіці держава не може змусити підприємства впроваджувати інновації, проте вона може створити для цього сприятливі умови й особливо підтримувати окремі напрями науково-технічного розвитку країни за допомогою цілеспрямованих і обмежених заходів впливу. Це має дістати своє відображення у виробленні та реалізації відповідної інноваційної політики як найважливішої складової економічної політики. Необхідність державного втручання у процес впровадження інновацій зумовлюється тривалістю науково-виробничого циклу, високими витратами і невизначеністю кінцевого результату.

Структурно-інноваційна політика не може здійснюватися винятково ринковими інструментами – з ними мають органічно поєднуватися адміністративні методи та механізми. Ці функції повинна взяти на себе держава. Стимулювання науково-технологічного розвитку, реалізації завдань структурно-інноваційної стратегії має стати однією з визначальних цілей Уряду, Верховної Ради, органів виконавчої та представницької влади на місцях [8].

Інновації здійснюються під впливом інституціональних, економічних, технологічних та організаційних факторів, їх оптимальне поєднання створює умови для ефективного впровадження та використання нововведень. Основними складовими сучасної парадигми науково-технічного розвитку стають: зростаюча взаємозалежність між ринками капіталу та новими технологіями, швидкий розвиток “інноваційної економіки”, посилення соціальної орієнтації нових технологій, глобальний характер створення та використання знань, технологій, продуктів і послуг. Дослідження проблем “інноваційної економіки” особливо актуальне для України, оскільки процес формування національних інноваційних систем нового типу тут тільки розпочинається.

Рис 1. Вплив науки на підвищення конкурентоспроможності та економічне зростання в контексті інтеграції України до ЄС*

*Джерело: складено автором на основі [5-7]

Подальший рух уперед може стати реальним лише на основі структурно-інноваційної моделі економічного зростання, інтенсивного технічного та технологічного оновлення виробництва. Відповідно до цього розроблена стратегія економічного та соціального розвитку України “Стратегія 2020”, яка за основу стратегічного курсу, його базовим принципом висуває реалізацію державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки, утвердження України як високотехнологічної держави.

Налагодження взаємовигідного широкого міжнародного співробітництва та зовнішньої торгівлі у сфері інноваційної діяльності на державному, громадському та підприємницькому рівнях необхідне для:

- використання переваг глобалізації, інтеграції до світової та європейської спільноти;
- міжнародного поділу праці щодо запровадження трансферу передових технологій для інноваційного оновлення національних виробництв;

- підвищення національної конкурентоспроможності;
- розвитку вітчизняного виробництва;
- прискорення інноваційного розвитку національної економіки.

Це вимагає формування та проведення адекватної об’єктивним процесам інтеграції та глобалізації державної інноваційної політики [9-10].

За умов глобалізації сучасного ринкового господарства розвиток інноваційно-інвестиційного процесу має поєднуватися, синхронізуватися з розвитком інтеграційних і соціальних перетворень. Нова стратегія реформування української економіки якраз і повинна бути зорієнтована на створення сприятливого інституційного середовища, яке стимулювало б підприємницьку активність, економічне зростання на основі структурно-інноваційних перетворень, утвердження сучасної соціальної інфраструктури, механізмів соціально-ринкової економіки й ефективного розв’язання суперечностей між економікою і суспільством перехідного типу.

Негативні наслідки кризових явищ в економіці України та їх переплетіння у сфері науки, освіти, техніки і технологічного розвитку зумовили істотне гальмування інноваційних процесів. Бюджетне фінансування науково-технічної сфери неухильно зменшується, залишається низьким рівень впровадження у виробництво результатів досліджень і розробок, наука поступово перестає бути суспільно визнаною пріоритетною діяльністю держави. Відбувається незворотна втрата інтелектуального потенціалу країни.

В Україні ще не склався дієвий механізм інвестування масштабних технологічних змін. Державні науково-технічні програми часто не забезпечують кінцевих результатів. Міністерства та відомства обтяжені соціальною необхідністю підтримки традиційних виробництв, не мають достатніх коштів для інноваційної трансформації своїх галузей. Недержавні комерційні структури ще не можуть здійснювати довгострокові проекти, які б забезпечували базові технологічні зміни. Іноземні інвестиції здебільшого спрямовані на підтримку виробництв, які мають короткострокову експортну перспективу.

Основним недоліком здійснюваної інноваційної політики залишається її спрямованість на керування переважно “процесом”, а не “кінцевими результатами”. Треба створювати матеріально-технічне підґрунтя для системи стимулів та необхідних організаційно-технологічних умов ефективної роботи хоча б найкращої частини науково-технічного та виробничого потенціалу. Тому для вдосконалення інноваційної політики дуже важливо формувати стимулююче економіко-правове середовище саме для тих суб’єктів циклу “наука – техніка – виробництво”, які забезпечують відчутні позитивні кінцеві результати.

Державна інноваційна політика повинна стати найважливішим аспектом діяльності, спрямованої на виведення економіки України з кризи і забезпечення її динамічного зростання. Найважливішими цілями такої політики є:

1. Стратегічна орієнтація розвитку виробництва на створення і широке застосування принципово нових машин, матеріалів, комплексних технологічних систем;
2. Ефективне освоєння науково-технічних розробок;
3. Забезпечення соціально-економічних, організаційних і правових умов для постійного відтворення та ефективного використання науково-технічного потенціалу [11-14].

Важливою метою державної політики сприяння інноваціям є досягнення стандартів розвитку, притаманних розвиненим країнам світу, зокрема Європейського співтовариства. Тільки так Україна зможе приєднатися до Інноваційної програми Європейського Союзу і брати в ній активну участь.

Практичними результатами міжнародного співробітництва України має стати досягнення стандартів інноваційного розвитку, притаманних розвиненим країнам світу. Ці стандарти стосуються передусім раціоналізації споживання енергії та використання природних ресурсів, технологічних стандартів, правового захисту інтелектуальної власності, міжнародних стандартів якості, сертифікації виробів та послуг.

Реалізація стратегічного курсу соціально-економічного розвитку України є основою державної інноваційної політики, метою якої в довгостроковому періоді стає досягнення сталого зростання економіки, утвердження України як високотехнологічної держави з конкурентоспроможною, інноваційно зорієнтованою економікою.

Впровадження у практику концептуальних засад формування державної політики у сфері інноваційної діяльності дасть змогу перетворити цю політику на визначальний фактор інноваційного розвитку економіки України.

Висновки. На основі досліджуваного матеріалу можна зробити такі висновки:

- практичними результатами міжнародного співробітництва України має стати досягнення стандартів інноваційного розвитку, притаманних розвиненим країнам світу;
- державне регулювання інновацій сприятиме прискоренню формування і введення в дію інноваційної моделі розвитку. Така модель має передбачати:
- реалізацію принципу пріоритетності ресурсного забезпечення інноваційної діяльності промислового та сільськогосподарського комплексу;
- підготовку кадрів у галузі наукового менеджменту та маркетингу інновацій;
- створення умов для ефективної діяльності регіонів, галузей, окремих підприємств;
- для досягнення результативності державна інноваційна політика має стати органічною складовою державної зовнішньої та внутрішньої соціально-економічної політики, підґрунтям для формування програм соціально-економічного розвитку та програм діяльності уряду.

Список літератури

1. Asheim B. The Role of Regional Innovation Systems in a Globalizing Economy: comparing knowledge bases and institutional frameworks of Nordic clusters. *Industrial dynamics, innovation and development* / B.Asheim // Elsinore, 2004.
2. Building Knowledge Economies: Opportunities and Challenges for EU Accession Countries // Final Report of the Knowledge Economy Forum (Paris, February 19-22, 2002), [2002], The World Bank, Paris, May 2002. – p. 1-4.
3. Exzellenz in Bildung und Forschung – mehr Wachstum durch Innovation. Leitlinien der Bildungs- und Forschungspolitik Cooperation [electronic resource] // URL: https://www.bmbf.de/pub/BuFi_2016_Hauptband.pdf.
4. Prahalad C.K. Die Revolution der Innovation / C.K.Prahalad, M.S.Krishnan // Redline Verlag, Finanzbuchverlag GmbH. – München, 2009. – 336 p.
5. Hotz-Hart B. Innovation / B.Hotz-Hart, B.Good, C.Küchler, A.Reuter-Hofer // Verlag Rüegger. – Zürich/Chur, Schweiz, 2003.
6. Hotz-Hart B. Innovationen: Wirtschaft und Politik im globalen Wettbewerb / B.Hotz-Hart, A.Reuter und P.Vock // Peter Lang Verlag. – Bern, 2001.
7. Morone P. Knowledge Diffusion and Innovation / Piergiuseppe Morone, Richard Taylor // Edward Elgar. – Cheltenham, UK; Northampton, USA, 2010. – 177 p.
8. Шестакин Н.С. Европейская научно-технологическая интеграция Украины: возможности и риски / Н.С.Шестакин, С.Ф.Попов // Проблемы науки. Міжнародний наук.-практ. журнал. – К., 2006. – №6. – С.41-42.
9. The Science & Technology Center in Ukraine (STCU) [електронний ресурс] // URL: <http://www.stcu.int>.
10. Національний Центр зі співробітництва з ЄС у сфері науки та технологій [електронний ресурс] // URL: <http://www.fp7-ncp.kiev.ua/index.php/uk/>.
11. EY Building a better working world, „Wir brauchen eine partizipative Innovationskultur“, available at: <http://www.ey.com/de/de/issues/business-environment/ey-building-a-better-working-world-partizipative-innovationskultur>.
12. Bundesministerium für Bildung und Forschung „Forschung und Innovationen: Die Trends 2016“, available at: <https://www.bmbf.de/de/deutschland-als-standort-fuer-forschung-und-innovation-2016-2845.html>.
13. Contrast Management Consulting, „Strategien für nachhaltiges profitables Wachstum“, available at: <http://www.contrast-consulting.com/de/presse/strategien-fuer-nachhaltiges-profitables-wachstum-101/>.
14. Die Erfinder, „Menschen machen Innovationen“, available at: <http://die-erfinder.3mdeutschland.de/best-practice/menschen-machen-innovationen>.

References

1. Asheim B. (2004), *The Role of Regional Innovation Systems in a Globalizing Economy: comparing knowledge bases and institutional frameworks of Nordic clusters. Industrial dynamics, innovation and development* / B.Asheim // Elsinore. – 27 p.
2. Building Knowledge Economies: Opportunities and Challenges for EU Accession Countries // Final Report of the Knowledge Economy Forum (Paris, February 19-22, 2002), The World Bank, Paris. – p. 1-4.
3. „Exzellenz in Bildung und Forschung – mehr Wachstum durch Innovation. Leitlinien der Bildungs- und Forschungspolitik Cooperation“, available at: https://www.bmbf.de/pub/BuFi_2016_Hauptband.pdf.
4. Prahalad C.K. (2009) *Die Revolution der Innovation* / C.K.Prahalad, M.S.Krishnan // Redline Verlag, Finanzbuchverlag GmbH. – München. – 336 p.
5. Hotz-Hart B. (2003), *Innovation* / B.Hotz-Hart, B.Good, C.Küchler, A.Reuter-Hofer // Verlag Rüegger. – Zürich/Chur, Schweiz. – 244 p.
6. Hotz-Hart B. (2001), *Innovationen: Wirtschaft und Politik im globalen Wettbewerb* / B.Hotz-Hart, A.Reuter und P.Vock // Peter Lang Verlag. – Bern. – 286 p.
7. Morone P. (2010), *Knowledge Diffusion and Innovation* / Piergiuseppe Morone, Richard Taylor // Edward Elgar. – Cheltenham, UK; Northampton, USA. – 177 p.
8. Shestavin N.S. (2006), „European scientific and technological integration of Ukraine: Opportunities and risks“ // *Problems of science. The international scientific journal*. - K. - № 6. - p. 41-42.
9. The Science & Technology Center in Ukraine (STCU), available at: <http://www.stcu.int>.
10. The National Information Centre for Ukraine-EU S&T Cooperation, available at: <http://www.fp7-ncp.kiev.ua/index.php/uk/>.
11. EY Building a better working world, „Wir brauchen eine partizipative Innovationskultur“, available at: <http://www.ey.com/de/de/issues/business-environment/ey-building-a-better-working-world-partizipative-innovationskultur>.
12. Bundesministerium für Bildung und Forschung, „Forschung und Innovationen: Die Trends 2016“, available at: <https://www.bmbf.de/de/deutschland-als-standort-fuer-forschung-und-innovation-2016-2845.html>.
13. Contrast Management Consulting, „Strategien für nachhaltiges profitables Wachstum“, available at: <http://www.contrast-consulting.com/de/presse/strategien-fuer-nachhaltiges-profitables-wachstum-101/>.
14. Die Erfinder, „Menschen machen Innovationen“, available at: <http://die-erfinder.3mdeutschland.de/best-practice/menschen-machen-innovationen>.

Аннотація

Татьяна Марченко

**НАЦИОНАЛЬНАЯ ИННОВАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТЕ
ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ**

Основой исследования является освещение инновационных приоритетов и важных акцентов структурной инновационной политики Украины в контексте европейской интеграции и исследования общего пространства отношений, возникающих между всеми субъектами национальной инновационной системы, а также инструментов их регулирования.

Статья посвящена проблемам инновационной политики Украины в реалиях экономической интеграции в ЕС и инновационному процессу в мировых координатах развития. Составляющей экономической политики во всех развитых странах является инновационная политика и поддержка инновационного бизнеса, что и определяет способность национальной экономики к инновационному развитию и к эффективному использованию новейших технологий.

Summary

Tetyana Marchenko

**NATIONAL INNOVATION POLICY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN
INTEGRATION OF UKRAINE**

The basis of the research is to highlight innovation priorities and important emphasis of the structural innovation policy of Ukraine in the context of European integration and investigation of general space of relations that occur between all subjects of the national innovation system and instruments of regulation.

This scientific article is dedicated to the problems of innovation policy of Ukraine in the realities of economic integration to the EU and innovational process at coordinates of world development. The essence of economic policy in all developed countries are innovational policy and promotion of innovational business, which determine the ability of national economics to innovational development and to efficient usage of the newest technologies.

The evolution of mankind in XX-XXI centuries convincingly confirms the fact, that the main factor of constant economic development are scientific and technical innovations or commercial applyment of new, more efficient technologies, which essentially change quantity and quality of production and consumption.

Strivement for Ukraine to enter EU and integrational processes, also with the development of economic relations with other countries demand national economics to become more competitive and open, which achieves through the innovational conversions. That's why Ukraine can claim to it's proper place in Europe and world, only if our country would overcome the innovational way of development.

Actuality of this theme is explained by the creation of the global information society, the incipience of the new technological production method and by wide development of innovative cooperation between countries. Such collaboration, as a rule, promotes comprehensive expansion of trade, mutual investing in national production complexes, wide integration.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2017